

Uppdaterad 7 sep 2006 00:20

90-talskrisen ger oss tillväxt

■ Kolumn

Lars
Jonung

Det går bra för svensk ekonomi. Siffrorna för tillväxt och export pekar uppåt. Varför har då vår tillväxt hamnat så högt, högre än EU-genomsnittet under de senaste 10 åren?

Som alltid vid goda tider, vill många ta åt sig äran. Direktörerna i näringslivet utpekas ibland som hjältarna bakom exportoffensiven. Regeringen slår på stora valtrumman. Naturligtvis beror den fina statistiken på dess ekonomiska politik. Andra hävdar att den svenska välfärdsmodellen ligger bakom den höga tillväxten.

Ingen av dessa förklaringar håller vid närmare granskning. Orsaken till dagens goda tillväxt måste sökas på annat håll. Den står att finna i 90-talets kris och dess följder.

Det går bra för svensk ekonomi i dag av samma skäl som det går bra för andra länder som gått genom en djup finansiell kris av den typ som drabbade Sverige för 15 år sedan. Faktum är: 90-talskrisen skapade de centrala förutsättningarna för den långa period med hög tillväxt som följt efter krisen.

Den främsta drivkraften bakom vår höga tillväxt är nedskrivningen av kronans värde. Denna depreciering blev följden när valutaspekulanterna tvingade Riksbanken att överge den fasta kronkursen i november 1992. I utländsk valuta blev kronan omedelbart cirka 30 procent billigare. Kronförsämringen har hållit i sig sedan dess. Inte nog med det, den har förstärkts. Under vissa år har den totala deprecieringen uppgått till kring 40 procent.

En makalös expansion av svensk export blev resultatet av kronfallet. År 1992 låg exportkvoten, det vill säga exportens relation till BNP, kring 27 procent. Sedan dess har den varit kraftigt växande. I år hamnar den kring 50 procent, den högsta någonsin.

I vår ekonomiska historia finns ingen liknande period med så rask ökning av exporten. Detta är en av de snabbaste förändringarna som skett i strukturen på svensk ekonomi i modern tid. Under större delen av efterkrigstiden svängde exportkvoten mellan 20 och 30 procent. Krisen har således gett oss ett mer öppet och "globaliserat" Sverige.

Det märkliga med kronfallet är att det blivit så långvarigt och att dess gynnsamma effekter finns kvar så långt efter krisen. Här bryter vi helt med det mönster som fanns före 90-talskrisen. När kronans värde skrevs ned, devalverades, under 1970- och 1980-talet gav detta bara en kortvarig ökning i exporten. Efter några år hade starka inhemska pris- och löneökningar ätit upp fördelarna med devalveringen. Då var det bäddat för nästa devalvering. Mönstret höll i sig så länge som Sverige hade en fast växelkurs och målet för den ekonomiska politiken var full sysselsättning.

Krisen ändrade på detta. Den gav oss en rörlig kronkurs och därmed en mer självständig riksbank. Riksbanken införde 1993 ett mål för penningpolitiken på 2 procents inflation. LO:s och SAF:s beteende har anpassats till den nya miljön. Parterna vet att höga löneökningar automatiskt ger en reaktion från Riksbanken i form av högre ränta. Borta är inflationsklimatet från åren före krisen. Svensk inflation har hamnat på samma låga nivå som i omvärlden, ibland till och med lägre.

Naturligtvis skapade krisen också enorma kostnader för det svenska samhället, främst i form av hög och bestående arbetslöshet och ett enormt bortfall i sysselsättningen. Bortfallet är större än det som inträffade under 1930-talets depression. Här möter vi fortfarande ett allvarligt problem med sysselsättningen som inte låter sig maskeras av vackra tillväxtsiffror.

Exportökningen, driven av kronfallet, är således motorn bakom de goda tiderna. Andra faktorer har hjälpt till som den växande internationella handeln, hög produktivitetstillväxt i näringslivet och sammansättningen på svensk export. Våra fordon, råvaror och IT-produkter har nämligen passat väl med utlandets stigande aptit för import. Avregleringen av olika marknader under 80-talet och början av 90-talet har också främjat vår tillväxt.

Som redan påpekats är det svenska förloppet inte unikt internationellt sett. Vi följer samma mönster som andra krisdrabbade länder. Finland är det mest närliggande exemplet. Finland och Sverige uppträder som ekonomiska tvillingar: först djup kris 1990-92, sedan övergång från fast till flytande kurs med kraftig och bestående nedskrivning av valutan. Efter krisen följer många år med låg inflation, överskott i utrikeshandeln och hög tillväxt, i Finland med samma tillväxt som i Sverige.

I debatten framförs andra förklaringar till dagens goda svenska ekonomi. De tre populära tolkningarna som nämndes inledningsvis kan med lätthet avföras från dagordningen.

Framgångarna beror knappast på duktiga direktörer i näringslivet. Det behövs ingen större skicklighet att leda företag när kronan har gynnsam växelkurs. Testet kommer den dagen kronans kurs stiger. Då brukar direktörerna vara de första som ropar på

nedskrivning av kronans värde.

Finanspolitiken, i synnerhet den mångomtalade budgetsaneringen, har inte heller gett oss de goda tiderna. Krisen skapade gigantiska budgetunderskott på 90-talet, en automatisk och önskvärd följd av de dåliga tiderna. Återhämtningen och tillväxten efter krisen skulle ha skapat budgetbalans igen. Budgetsaneringen, det vill säga nedskärning av offentliga utgifter och höjning av skatter under krisåren, spelade därför en sekundär och tveksam roll. Skicklig marknadsföring från regeringens sida har dock etablerat en orimligt positiv bild av åtstramningen.

Till sist, ligger den gamla svenska modellen bakom de goda tiderna? Även här är svaret nekande. I samband med krisen begravdes nämligen centrala delar av denna såsom den fasta växelkursen och regleringarna av kapitalmarknaden.

Det går bra för Sverige därför att vi fortfarande surfar på den framgångsvåg som 90-talskrisen gav oss. De som får ta del av dagens tillväxt har gårdagens kris att tacka. Under valåret 2006 är det lätt att glömma detta långsiktiga perspektiv.

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.